

1.01
Prejeto 13. 8. 2002

UDK 329.12 JNS:323(497.1)"1939/1941"

Jurij Perovšek*

Jugoslovanska nacionalna stranka in vprašanje slovenske banovine 1939-1941

IZVLEČEK

Jugoslovanska nacionalna stranka (JNS) je gledala na oblikovanje slovenske banovine, ki naj bi bila oblikovana po zgledu Banovine Hrvaške, hrvaške državnopravne enote v Kraljevini Jugoslaviji, vzpostavljene 16. avgusta 1939, skrajno zadržano. Temelječ na ideji jugoslovanskega nacionalnega integralizma, enotnega gospodarskega prostora in "višjega državnega in nacionalnega stališča", bi JNS soglašala le z rešitvijo, da bi uvedbo (omejenih) pokrajinskih avtonomij pogojevala močna povezovalna vloga jugoslovanske države. JNS je vprašanje slovenske banovine presojala z vidika čim večjega ohranjanja unitarističnega načela, to pa je bilo merilo, pri katerem je v letih 1939-1941 vztrajala tudi v ocenjevanju drugih vprašanj slovenskega idejnopolitičnega, narodnokulturnega in socialnogospodarskega razvoja.

Ključne besede: Banovina Slovenija, Jugoslovanska nacionalna stranka, liberalizem, nacionalni integralizem, unitarizem, kulturni boj

ABSTRACT

THE YUGOSLAV NATIONAL PARTY AND THE QUESTION OF A SLOVENE BANOVINA (1939-1941)

The idea of a Slovene banovina, modelled on the Banovina Croatia, the Croatian administrative unit within the Kingdom of Yugoslavia established on 16 August 1939, was met with great reserve by the Yugoslav National Party (YNP). The YNP, which based its policy upon the idea of Yugoslav national integration, a single economic market and a "higher national and ethnic level" would only accept a solution whereby (limited) provincial autonomy was conditioned by a strong unifying role of the Yugoslav state. The YNP considered the question of a Slovene banovina with the view to preserving, as far as possible, the principle of unitarism. This was the criterion on which it also insisted with regards to other issues concerning Slovene national, cultural, social and economic development between 1939 and 1941.

Key words: Banovina Slovenija, Yugoslav National Party, liberalism, national integrationism, unitarianism, cultural struggle

* Dr., višji znanstveni sodelavec, Inštitut za novejšo zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1. E-mail: Jurij.Perovsek@guest.arnes.si

Pot v rešitev nacionalnega problema, ki se je v prvi jugoslovanski državi kazal skozi boj med avtonomistično-federalistično in velikosrbsko ter njej ustrezajočo unitaristično narodnopolitično usmeritvijo, je konec tridesetih let dvajsetega stoletja odprlo oblikovanje posebne Banovine Hrvaške. Tedaj je hrvaška federalistična politika po dobrih dveh desetletjih prizadevanj uspela, da je bila v okviru Kraljevine Jugoslavije oblikovana hrvaška državnopravna enota. Sporazum o njenem oblikovanju sta 23. avgusta 1939 sklenila vodilni hrvaški politik tridesetih let, predsednik nekdanje Kmečko demokratske koalicije (KDK) in Hrvatske seljačke stranke (HSS) dr. Vlatko Maček¹ in predsednik jugoslovanske vlade Dragiša Cvetković. Sporazum so zato imenovali tudi sporazum Cvetković-Maček. Banovina Hrvaška je bila utemeljena, ko je bila 26. avgusta 1939 izdana in objavljena uredba kraljevih namestnikov o njenem oblikovanju.²

Z oblikovanjem Banovine Hrvaške je bilo v političnem in državnopravnem pogledu rešeno najbolj žgoče notranjepolitično vprašanje v prvi jugoslovanski državi. Vzpostavitev hrvaške banovine je bila tudi edina zmaga avtonomistično-federalistične politike v prvi Jugoslaviji. Pomenila je revizijo unitaristične in centralistične oktroirane ustave iz leta 1931,³ saj je uredba o Banovini Hrvaški odstopala od ustavnega načela o jugoslovanski narodni enotnosti. Državnopravna posledica te uredbe je bilo priznanje, da obstaja hrvaški narod, ki na osnovi pravice do samoodločbe v Banovini Hrvaški uresničuje svojo pravico do samostojnega političnega, gospodarskega in kulturnega razvoja. Uredba je spremenila tudi dotedanji centralistični državni ustroj, saj je Banovina Hrvaška "imela v okviru Kraljevine Jugoslavije poseben državnopravni položaj" in "*določena obeležja državnosti*".⁴

Banovina Hrvaška je obsegala dotedanjo Savsko in Primorsko banovino,⁵ to je

1 Ob uvedbi svoje osebne diktature 6. 1. 1929 je jugoslovanski kralj Aleksander Karađorđević razveljavil dotedanjo vidovdanske ustavo, razpusil Narodno skupščino ter prepovedal in razpusil vse politične stranke. Kljub njihovem razpustu pa so v političnem življenju tridesetih let za posamezne politične opcije oziroma nekdanje politične organizacije uporabljali tudi prejšnje strankarske nazive. To se je ohranilo tudi v zgodovinopisju.

2 O političnih pripravah leta 1939, ki so vodile k oblikovanju Banovine Hrvaške glej Ferdo Čulinović: Jugoslavija između dva rata, II. Zagreb 1961, str. 134-136, 140, 148 (dalje Čulinović, Jugoslavija između dva rata, II); Metod Mikuž: Oris zgodovine Slovencev v stari Jugoslaviji 1917-1941. Ljubljana 1965, str. 506-511 (dalje Mikuž, Slovenci v stari Jugoslaviji); Ljubo Boban: Sporazum Cvetković-Maček. Beograd 1965, str. 120-192 (dalje Boban, Sporazum Cvetković-Maček).

3 O značaju oktroirane ustave glej Jurij Perovšek: Slovenci in Jugoslavija v tridesetih letih. V : Slovenska trideseta leta. Simpozij 1995. Ljubljana 1997, str. 28, op. 18 (dalje Perovšek, Slovenci in Jugoslavija).

4 Ferdo Čulinović: Državnopravna historija jugoslavenskih zemalja XIX. i XX. vijeka, druga knjiga (Srbija-Crna Gora-Makedonija, Jugoslavija 1918.-1945.). Zagreb 1954, str. 298; isti: Državno-pravni razvitak Jugoslavije. Zagreb 1963, str. 204-207. O državnopravnih vidikih oblikovanja Banovine Hrvaške glej tudi Boban, Sporazum Cvetković-Maček, str. 193-217.

5 Po uvedbi kraljeve diktature januarja 1929 je bila 3. 10. 1929 v jugoslovanski državi uvedena nova upravno-teritorialna ureditev. Jugoslovanska država - od 3. 10. 1929 se je imenovala Kraljevina Jugoslavija (pred tem Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev) - ni bila več razdeljena na t. i. oblasti, pač pa na nove upravno-teritorialne enote - banovine. Te so bile: Dravska banovina (s sedežem v Ljubljani), Savska banovina (s sedežem v Zagrebu), Primorska banovina (s sedežem v Splitu), Vrbaska banovina (s sedežem v Banjaluki), Drinska banovina (s sedežem v Sarajevu), Zetska banovina (s sedežem na Cetinju), Dunavska banovina (s sedežem v Novem Sadu), Moravska banovina (s sedežem v Nišu) in Vardarska banovina (s sedežem v Skopju). Banovine niso znikale centralistične državne ureditve, pač pa so predstavljale specifičen način upravne decentralizacije Kraljevine Jugoslavije. Oblikovane so bile po političnih in ne po tradicionalnih zgodovinskih državnopravnih merilih. Kljub svojim zakonsko zagotovljenim pristojnostim na področju obče uprave so bile še vedno neposredno podrejene osrednji državni oblasti. Vodil jih je ban, ki je v banovini izvajal najvišjo politično in občo upravno oblast in je bil "predstavnik kraljevske vlade v banovini". Bana je na predlog ministra za notranje zadeve in v

Hrvaško s Slavonijo, Međimurje, Dalmacijo do Neuma, a brez polotoka Pelješac, ter srednji in zahodni del Hercegovine. Poleg tega so bili v Banovino Hrvaško vključeni še preostali del Dalmacije do Boke Kotorske s polotokom Pelješac in otokom Mljet (okraj Dubrovnik), srednja Bosna (okraja Travnik in Fojnica), severovzhodna Bosna (okraji Brčko, Gradačac in Derventa) in del Srema (okraja Šid in Ilok). Sedež banovine je bil v Zagrebu. V pristojnosti Banovine Hrvaške so bili poljedelstvo, trgovina in industrija, gozdarstvo, rudarstvo, gradbeništvo, socialna politika, zdravstvo, telesna vzgoja, pravosodje, prosveta, notranje zadeve in vse zadeve, ki so že pred tem sodile v pristojnost banovin. Druge zadeve so ostale v pristojnosti osrednje državne oblasti. Z uredbo o Banovini Hrvaški sta bili zagotovljeni tudi finančna samostojnost hrvaške banovine in avtonomna organizacija oblasti v njej. Banovina Hrvaška je imela svoj voljeni Sabor in bana, ki sta v okviru pristojnosti, prenesenih na banovino, izvajala zakonodajno in upravno oblast. Vladarska funkcija in oblast kralja sta bili ohranjeni tako, da sta zakonodajno oblast izvajala "Kralj in Sabor skupno", medtem ko je upravno oblast izvajal "Kralj preko Bana". Ban je bil odgovoren kralju. Imenoval in odstavljal ga je kralj.⁶

Oblikovanje Banovine Hrvaške je pomenilo tudi prelomnico v izvajanju politične oblasti v državi. Na dan, ko je bila izdana uredba o njenem oblikovanju, je bilo razpuščeno Narodno predstavništvo (parlament), odstopila pa je tudi Cvetkovičeva vlada in bila sestavljena nova. Vlado so sestavljali predstavniki leta 1935 ustanovljene vsedržavne Jugoslovanske radikalne zajednice (vanjo so se povezale nekdanja Narodna radikalna stranka, Slovenska ljudska stranka in Jugoslovanska muslimanska organizacija) in predstavniki nekdanje KDK, HSS, Demokratske stranke in Samostojne demokratske stranke. Predsednik vlade je bil ponovno D. Cvetković, podpredsednik pa je postal V. Maček. Slovenski predstavnik v vladi je bil član vodstva slovenskega dela JRZ dr. Miha Krek, ki je postal minister za zgradbe.⁷

Vzpostavitev hrvaške banovine je na Slovenskem vzbudila pričakovanje, da bo po hrvaškem zgledu oblikovana tudi posebna slovenska banovina. Ta pričakovanja

soglasju s predsednikom vlade imenoval kralj. Prav tako je kralj na predlog resornega ministra imenoval načelnike oddelkov banske uprave. Člane banskega sveta, ki je bil banov posvetovalni organ pa je na banov predlog postavljaj in zamenjeval minister za notranje zadeve. Tako imenovanje bana, načelnikov oddelkov banske uprave in članov banskega sveta se je ohranilo tudi v tridesetih letih, čeprav je Oktroirana ustava iz leta 1931 predvidela delovanje voljenih banovinskih svetov in banovinskih odborov. Do izdaje predvidenega zakona o organizaciji in pristojnostih banovinskih samoupravnih oblastev pa ni prišlo. - Uradni list Dravske banovine, 9. 10. 1929, št. 100, 399, Zakon o nazivu in razdelitvi kraljevine na upravna območja; Uradni list Kraljevske banske uprave Dravske banovine, 20. 11. 1929, 1. kos, Zakon o bankski upravi; Miroslav Stiplovišek: Državne ureditve na jugoslovanskem ozemlju Slovenije 1929-1941. V : Arhivi, 1996, št. 1-2, str. 45; isti: Ukinitve oblastnih samouprav in oblikovanje banske uprave Dravske banovine leta 1929. V: Prispevki za novejšo zgodovino, 1997, št. 2 (Ferenčev zbornik), str. 103; isti: Slovenski parlamentarizem 1927-1929 : avtonomistična prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za ekonomsko-socialni in prosvetno-kulturni razvoj Slovenije ter za udejanjenje parlamentarizma. Ljubljana 2000, str. 334-335 (dalje Stiplovišek, Slovenski parlamentarizem). O upravno-teritorialni razdelitvi Kraljevine SHS na oblasti glej Jurij Perovšek: Unitaristični in centralistični značaj vidovdanske ustave. V : Prispevki za novejšo zgodovino (dalje PNZ), 1993, št. 1-2, str. 17-26.

⁶ Službene novine Kraljevine Jugoslavije, 26. 8. 1939, broj 194-A-LXVIII, 509, Uredba o Banovini Hrvatskoj (dalje SN KJ).

⁷ Slovenec, LXVII, 27. 8. 1939, št. 195, Nova vlada je prisegla; Čulinović, Razvitak, str. 202; Mikuž, Slovenci v stari Jugoslaviji, str. 511.

so najbolj poudarjali v taboru vodilne slovenske avtonomistične sile v prvi Jugoslaviji in najmočnejše slovenske politične stranke - katoliške Slovenske ljudske stranke (SLS).⁸ Nekdanja SLS oziroma slovenski del Jugoslovanske radikalne zajednice je pričakovanja o oblikovanju Banovine Slovenije, ki bi imela enak državnopravni položaj kot Banovina Hrvaška, navezovala na dejstvo, da je bila obenem z uredbo o oblikovanju Banovine Hrvaške izdana tudi uredba, ki je določala, da se "predpisi Uredbe o banovini Hrvaški (...) lahko s Kraljevimi uredbami razširijo tudi na ostale banovine".⁹ Slabe tri tedne zatem, 14. septembra 1939, je bila po odločitvi predsednika vlade D. Cvetkovića oblikovana posebna komisija, ki je imela nalogo pripraviti "vse potrebne zakonske predloge za prenos kompetenc v smislu določil o razširitvi predpisov za hrvatsko banovino na druge banovine, med temi tudi na dravsko banovino (obsegala je jugoslovanski del Slovenije - op. J. P.)". V komisijo so bili imenovani minister brez listnice Mihajlo Konstantinović, M. Krek in pomočnik bana Dravske banovine dr. Stanko Majcen.¹⁰ Takšen organ je za reševanje problematike slovenske banovine osnoval tudi banovinski odbor JRZ. V banskem svetu in upravi Dravske banovine, prek katerih so se v drugi polovici tridesetih let pod vodstvom JRZ na Slovenskem poudarjeno kazale avtonomistične težnje,¹¹ je od jeseni 1939 dalje potekalo intenzivno delo za ustanovitev slovenske banovine. V banski upravi so pripravili besedila vrste uredb: uredbe o ustanovitvi slovenske banovine, uredbe o organiziranosti banskega oblastva in banovinskega zbora kot slovenskega parlamentarnega predstavništva, uredbe o volitvah v banovinski zbor in o njegovem poslovniku, uredbe o upravnem sodišču za Slovenijo in uredbe o banovinskem proračunu. Pripravljeni so bili tudi predlogi o prenosu zadev s posameznih ministrstev na urade v Ljubljani. Vrh avtonomističnih prizadevanj banskega sveta pa je bil 17. februarja 1940, ko so sprejeli resolucijo o ustanovitvi Banovine Slovenije. Ob tem so banski svetniki poudarili, da je treba banski svet takoj nadomestiti z izvoljenim banovinskim zborom, ki bo poleg ostalega odločal o vseh vprašanih banovinskega proračuna in bo imel tudi zakonodajne pravice. Leta 1940 je nekdanji minister bivše SLS dr. Andrej Gosar v posebni publikaciji objavil še študijo Banovina Slovenija. V njej je utemeljil številne državnopravne, gospodarske in finančne razloge za oblikovanje slovenske banovine. Priprave za ustanovitev Banovine Slovenije so nato zaradi naraščajoče vojne nevarnosti prekinili. Zato na zadnjem zasedanju februarja 1941 banski svet o ustanovitvi slovenske banovine ni več razpravljal.¹²

Na nov politični položaj, ki je v Kraljevini Jugoslaviji nastal z oblikovanjem Banovine Hrvaške, so se poleg JRZ na Slovenskem odzvale tudi druge politične

⁸ Perovšek, *Slovenski in Jugoslavija*, str. 25-26.

⁹ SN KJ, 26. 8. 1939, broj 194-A-LXVIII, 510, Uredba o proširenju propisa uredbe o banovini Hrvatskoj na ostale banovine.

¹⁰ Slovenec, LXVII, 15. 9. 1939, št. 211, Komisija za prenos kompetenc na banovino Slovenijo; Jutro, XX, 15. 9. 1939, št. 215a, Naša poročila po polnoči. *Komisija za prenos poslov na banovine*. Glej tudi Momčilo Zečević: Neki pogledi u Srbiji na političku delatnost dr. Antona Korošca 1918-1949. PNZ, XXXI, 1991, št. 1 (*Življenje in delo dr. Antona Korošca. Razprave s simpozija v Mariboru 13. decembra 1990*), str. 72 (dalje Zečević, Pogledi na Korošca).

¹¹ Zečević, *Pogledi na Korošca*, str. 72; Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem*, str. 338-339.

¹² Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem*, str. 339-342.

sile. Večina je, tako kot JRZ, pričakovala oblikovanje Banovine Slovenije.¹³ Vzpostavitev hrvaške banovine je ocenila tudi prepovedana komunistična stranka, ki je

že od leta 1924 zagovarjala federativni državnopравни program. Menila je, da je pri vzpostavitvi Banovine Hrvaške "šlo za poskus buržoazije, da bi s kompromisno razdelitvijo oblasti med najmočnejšimi narodnimi meščanskimi skupinami odvzela revolucionarnemu delavskemu gibanju politično pobudo pri reševanju narodnega vprašanja".¹⁴ Na oblikovanje hrvaške banovine se je odzval tudi slovenski del Jugoslovanske nacionalne stranke (JNS). V njej je bila tedaj združena slovenska unitaristična liberalna politika,¹⁵ ki je bila v času med svetovnima vojnama glavni nosilec jugoslovanskega unitarističnega in centralističnega programa na Slovenskem.¹⁶

Oblikovanje posebne hrvaške državnopravne enote in priprave slovenske JRZ na oblikovanje Banovine Slovenije so dokazali, da liberalna unitarnocentralistična nacionalna politika ni zdržala zgodovinskega preizkusa, saj se je jugoslovanski notranjepolitični razvoj konec tridesetih let usmeril k priznavanju nacionalnih individualnosti in federalizaciji države. JNS se je v državnem merilu na to veliko spremembo politično pripravila že spomladi 1939, ko je Izvršni odbor JNS v Beogradu 25. marca 1939 oblikoval posebno resolucijo o razmerah v državi. Resolucija je bila oblikovana v času priprav na kasnejši sporazum Cvetković-Maček, ko je JNS računala na možnost, da lahko po večletni opoziciji postane vladna stranka.¹⁷ Poudarjala je, da JNS ostaja "neomajno zvesta svoji nacionalni ideologiji in načelom svojega programa" in je globoko prepričana, da bi se še vedno lahko, kljub vsem dotedanjim napakam, "v duhu pravilno razumljenega Jugoslovanskega unitarizma, z resnično dekoncentracijo državne oblasti, decentralizacijo državne

¹³ Mikuž, Slovenci v stari Jugoslaviji, str. 527, 531-532, 536-537.

¹⁴ Janko Pleterski: Narodi, Jugoslavija, revolucija. Ljubljana 1986, str. 275.

¹⁵ JNS se je razvila iz vsedržavne Jugoslovanske radikalne kmetijske demokracije (JRKD), edine politične organizacije, ki jo je dopustil režim šestojanuarske diktature. Odločitev za ustanovitev JRKD so sprejeli na režimski vladni listi izvoljeni poslanci in senatorji 15. 12. 1931. Predsednik vlade in notranji minister Petar Živković je 2. 1. 1932 dovolil organiziranje JRKD, ustanovili so jo 1. 5. 1932. Predsednik začasnega odbora JRKD je postal nekdanji predsednik jugoslovanske vlade in pripadnik bivše NRS Nikola Uzunović. Vidno vlogo v JRKD je imel tudi slovenski liberalni politik dr. Albert Kramer, ki je postal strankin generalni tajnik. Na banovinski skupščini JRKD 4. in 5. 6. 1932 v Ljubljani je bil izvoljen tudi za predsednika banovinske organizacije JRKD v Dravski banovini. JRKD je zagovarjala kraljevo diktaturo absolutizma ter jugoslovanski unitarizem in centralizem. Vanjo so se povezali pripadniki nekdanje NRS in unitaristični disidenti iz nekdanje Demokratske stranke in HSS. V stranko so takoj vstopili tudi slovenski liberalci, člani slovenskega dela nekdanje Samostojne demokratske stranke in pripadniki nekdanje Samostojne kmetijske stranke (SKS). JRKD se je na svojem prvem kongresu 20. 7. 1933 v Beogradu preimenovala v Jugoslovansko nacionalno stranko. Za predsednika JNS je bil izvoljen dotedanji začasni predsednik JRKD N. Uzunović. Slovenski liberalni politiki so tudi v novi stranki zasedli več pomembnih mest. Dotedanji glavni tajnik JRKD A. Kramer je postal glavni tajnik JNS. Bil je tudi eden od njenih podpredsednikov. Drugi slovenski liberalni politik, ki je postal podpredsednik JNS je bil najvidnejši politik nekdanje SKS Ivan Pucelj. JNS je tako kot JRKD poudarjeno zagovarjala jugoslovanski nacionalni unitarizem in državni centralizem. - Čulinović, Jugoslavija između dva rata, II, str. 37-39; Jutro, XII, 18. 12. 1931, št. 292, Na delo za novo vsedržavno stranko!; XIII, 5. 5. 1932, št. 104, Prebivalstvu Jugoslavije!, 5. 6. 1932, št. 130, Banovinski zbor JRKD, 7. 6. 1932, št. 131, Ministra dr. Kramer in Pucelj o političnem položaju v državi in Sloveniji; XIV, 20. 7. 1933, št. 167, Prvi kongres vsedržavne stranke; 21. 7. 1933, št. 168, Konstituiranje Jugoslovanske nacionalne stranke; 23. 7. 1933, št. 170, Po kongresu JNS.

¹⁶ Glej Jurij Perovšek: Liberalizem in vprašanje slovenstva : nacionalna politika liberalnega tabora v letih 1918-1929. Ljubljana 1996, str. 71-201, 238-284; isti, Slovenci in Jugoslavija, str. 21-23.

¹⁷ Boban, Sporazum Cvetković-Maček, str. 255-256.

uprave in najširšo ljudsko samoupravo, (...) ustvarila popolna enakost in enakopravnost Srbov, Hrvatov in Slovencev in vseh krajev Jugoslavije". JNS je bila prepričana, da je "končna konsolidacija države v luči usodnih dogodkov v Evropi nujna in neizogibna državna potreba" in je bila o tem pripravljena sprejeti sporazum, dosežen skupaj s Krono, ki ne bo načeljal "bistvenih načel države, kot so: Monarhija, Dinastija, narodna obramba, integriteta meja in državna enotnost". Ta sporazum bi moral zagotoviti tudi "državljske in politične pravice ter parlamentarno vladavino".¹⁸ Kot je opozoril L. Boban, je resolucija še naprej zagovarjala strankin dotedanji unitaristični program, medtem ko je načelno pristajala na preureditev države. Svojih pogledov na njeno preureditev pa ni natančno opredelila, temveč je namerno ostala na pol poti, da bi se lahko glede tega vprašanja ravnala v skladu z razvojem političnih razmer.¹⁹

Po oblikovanju hrvaške banovine je Glavni odbor JNS v resoluciji z dne 17. septembra 1939 pozdravil sporazum Cvetković-Maček kot tudi "dejstvo, da so zastopniki KDK z dr. Vladkom Mačkom na čelu sprejeli upravljanje državnih poslov in prevzeli odgovornost za vodstvo državne politike".²⁰ Enako je ravnala tudi slovenska JNS, ki se je morala prilagoditi novim razmeram, da ne bi bila politično izločena in bi imela čim boljši položaj v boju proti svoji glavni nasprotnici - avtonomistični JRZ (SLS).²¹ Podpirala je sporazum Cvetković-Maček in oblikovanje Banovine Hrvaške.²² Priznavala je, da je "banovina Hrvatska postala državnoppravna edinica hrvatskega narodnega značaja in predstavlja novo organizirano 'domovino Hrvatov'".²³ Poudarjala je celo, da bo "bodoča ureditev Jugoslavije (...) slonela na federalističnem načelu".²⁴ Obenem pa je opozarjala, da je treba problem nadaljnjega sožitja Slovencev, Hrvatov in Srbov rešiti tako, "kakor bo najbolj odgovarjalo ne le interesom posameznih krajev in delov naroda, temveč tudi interesom neporušne skupnosti Srbov, Hrvatov in Slovencev ter njihove skupne jugoslovanske domovine".²⁵ Le-ti naj bi bili "nad posebnimi interesi Slovencev zase, Hrvatov zase in Srbov zase".²⁶ Zlasti zato, ker je "življenje Slovencev,

¹⁸ Prav tam, str. 256.

¹⁹ Prav tam.

²⁰ Jutro, XX, 19. 9. 1939, št. 218a, Stališče in pogledi JNS. O kritičnih pogledih JNS na posamezna določila sporazuma Cvetković-Maček in oblikovanje Banovine Hrvaške glej Boban, Sporazum Cvetković-Maček, str. 256-257.

²¹ Boban, Sporazum Cvetković-Maček, str. 257.

²² Jutro, XX, 26. 8. 1939, št. 198, Sporazum; 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja; 31. 12. 1939, št. 303, Ob koncu leta; XXI, 8. 3. 1940, št. 56, Hrvati in Slovenci; 25. 8. 1940, št. 198, Ob prvi obletnici sporazuma. Sporazum Cvetković-Maček je podpirala tudi Mladina (Omladina) JNS (glej Politična, gospodarska in socialna načela : sprejeta kot osnova delovnega programa na seji banovinskega odbora OJMS v Ljubljani 5. septembra 1940. Ljubljana 1940, str. 17 - dalje Načela OJMS). - O programskih načelih Mladine JNS podrobneje Anka Vidovič Miklavčič: Mladina med nacionalizmom in katolicizmom : pregled razvoja in dejavnosti mladinskih organizacij, društev in gibanj v liberalno-unitarnem in katoliškem taboru v letih 1929-1941 v jugoslovanskem delu Slovenije. Ljubljana 1994, str. 225-226 (dalje Vidovič-Miklavčič, Mladina med nacionalizmom in katolicizmom).

²³ Jutro, XX, 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja.

²⁴ Jutro, XXI, 19. 1. 1940, št. 14a, V čem je razlika; glej tudi 25. 4. 1940, št. 95, Po starih metodah.

²⁵ Jutro, XX, 19. 11. 1939, št. 270, Naš položaj. Prim. Jutro, XXI, 28. 4. 1940, št. 98, Strnjen in odločen narod; XXII, 1. 1. 1941, št. 1, Novo leto; 6. 2. 1941, št. 31, H govoru ministra dr. Kulovca.

²⁶ Načela OJNS, str. 16. To stališče Mladine JNS je podprlo tudi glasilo JNS Jutro, "ki je bilo tudi glasilo MJNS" (Vidovič-Miklavčič, Mladina med nacionalizmom in katolicizmom, str. 218). - Jutro, XXI, 3. 11. 1940, št. 258, Načela mladine.

Hrvatov in Srbov odvisno od življenja Jugoslavije",²⁷ zunaj katere nihče od njih ne more ohraniti "svoje svobode in zgraditi lastnega življenja".²⁸

Gornje misli, ki so se navezovala tudi na vojne razmere v Evropi,²⁹ so utemeljevale osnovno narodnopolitično prepričanje JNS "o usodni povezanosti Srbov, Hrvatov in Slovencev".³⁰ Zavest o njej naj bi zagotovila, "da bo na kraju zmagala tudi ideja narodnega edinstva".³¹ Slovenska JNS se tudi po oblikovanju posebne hrvaške banovine ni odrekla programu jugoslovanskega nacionalnega unitarizma. Prepričana je bila, da se "misel jugoslovanskega narodnega edinstva (...) vedno znova vzbuja ter oživlja".³² Kljub priznanju, da so "nekateri idealisti" zaradi "abstraktnih gesel o izenačenju vsega, kar tvori vsebino naših zgodovinsko danih narodnih posebnosti, zlasti še zbog omalovaževanja čustvene in psihološke strani našega sožitja" jugoslovanski povezanosti več škodovali kot koristili,³³ je vztrajala, da je "slovenski rod (...) našel svoje mesto v jugoslovanskem edinstvu".³⁴ To je pomenilo, da so "Slovenci (...) del jugoslovanskega naroda";³⁵ kot njegova preostala dela je imenovala še Hrvate in Srbe.³⁶ JNS je na Jugoslavijo gledala kot na enonarodno državo,³⁷ zato ni bilo prepričljivo njeno zagotovilo, da v Jugoslaviji slovenstvo ni ogroženo.³⁸ Zanj je bilo bistveno, da je združevala pristaše "jugoslovenske nacionalne misli"³⁹ ali povedano drugače - "jugoslovenske nacionaliste".⁴⁰ Med njimi so bili tudi pripadniki slovenskega sokolstva, ki so po razcepu med slovenskimi Sokoli v letih 1936-1939 ostali pod okriljem JNS.⁴¹

²⁷ Jutro, XXI, 24. 11. 1940, št. 276, Prebujena življenska sila našega naroda. Glej tudi 2. 6. 1940, št. 127, Duh narodne skupnosti.

²⁸ Jutro, XXI, 25. 8. 1940, št. 198, Ob prvi obletnici sporazuma. Glej tudi Jutro, XXII, 1. 1. 1941, št. 1, Novo leto, ter Misel in delo, VI, 1940, št. 2-3, str. 27.

²⁹ O tem glej Jutro, XX, 14. 10. 1939, št. 240, Romantika in realnost.

³⁰ Jutro, XX, 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja. - Glej tudi Jutro, XX, št. 27a, 19. 11. 1939, Naš položaj, 17. 12. 1939, št. 293, Dvajsetletnica naše univerze; XXI, 14. 4. 1940, št. 86, Naloge v usodnih dneh, 28. 4. 1940, št. 98, Strnjen in odločen narod, 2. 6. 1940, št. 127, Duh narodne skupnosti; XXII, 1. 1. 1941, št. 1, Novo leto, 11. 2. 1941, št. 35, Smernice nacionalne politike v Sloveniji.

³¹ Jutro, XXI, 25. 8. 1940, št. 198, Ob prvi obletnici sporazuma. Prim. tudi 28. 4. 1940, št. 98, Strnjen in odločen narod.

³² Jutro, XX, 23. 11. 1939, št. 273, Času primerna izjava. Prim. tudi 1. 12. 1939, št. 280, Dan vere v bodočnost.

³³ Jutro, XXI, 8. 3. 1940, št. 56, Hrvati in Slovenci.

³⁴ Jutro, XX, 1. 12. 1939, št. 280, Dan vere v bodočnost.

³⁵ Jutro, XXI, 7. 4. 1940, št. 80, V soj jugoslovenstva! O stališču JNS, da je Kraljevina Jugoslavija država "jugoslovanskega naroda" glej tudi Jutro, 28. 4. 1940, št. 98, Strnjen in odločen narod.

³⁶ Jutro, XX, 19. 11. 1939, št. 270a, Naš položaj; XXI, 24. 11. 1940, št. 276, Prebujena življenska sila našega naroda.

³⁷ V tem smislu gre razumeti tudi uporabo izraza 'narodna država Jugoslavija' oziroma 'narodna država' (Jutro, XXI, 16. 1. 1940, št. 11, Zgodovinski dnevi v Zagrebu; 1. 12. 1940, št. 282, Prvi december; 3. 12. 1940, št. 283, Besede iz srca vsega naroda). - Liberalno načelo *en narod - ena država* je moč razbrati tudi iz stališča, da je Jugoslavija "nastala (...) kot nacionalna edinica" (Jutro, 10. 3. 1940, št. 58, Nekaj problemov naše domače politike), istovetenja "naše državne in nacionalne skupnosti" (Jutro, 23. 3. 1940, št. 69, Velikonočni mir), stališča, da "Jugoslavija (...) tvori narodno in duhovno enoto" (Jutro, 14. 4. 1940, št. 86, Naloge v usodnih dneh) in pojasnjevanja "Jugoslavije kot najnaravnejše nacionalnodržavne tvorbe Srbov, Hrvatov in Slovencev" (Jutro, 28. 6. 1940, št. 149, Vidovdanska misel). Prim. Načela OJNS, str. 25, 26.

³⁸ Jutro, XXI, 18. 2. 1940, št. 40, Starejše slovensko pokolenje.

³⁹ Jutro, XX, 26. 8. 1939, št. 198, Sporazum.

⁴⁰ Jutro, XXI, 25. 4. 1940, št. 95, Po starih metodah. Glej tudi Jutro, XX, 26. 8. 1939, št. 198, Sporazum; 26. 11. 1939, št. 276, Volitve v ospredju; XXII, 14. 2. 1941, št. 38, Ne mnogo srečen začetek.

⁴¹ Njihove poglede na nacionalno vprašanje glej v Jutro, XXI, 21. 1. 1940, št. 16a, E. L. G.

JNS je prilagodila tudi svoje poglede na vprašanje slovenske banovine "osnovni ideji naše države, jugoslovenski misli".⁴² Po njeni oceni je "pravilno razumevana jugoslovanska ideologija" pomenila "potrebo zdravega kompromisa med zgodovinskimi in posebno narodnimi tradicijami in pravicami poedinih delov ter cilji in zahtevami njihovega narodnega in državnega zedinjenja".⁴³ Ta kompromis, ki bi zagotovil enakopravnost Slovencev, Hrvatov in Srbov,⁴⁴ bi utemeljil preureditev države "v duhu širokih samouprav, ki njenim poedinim delom dajejo možnost samorastlega razmaha, a pri tem ne izgubijo iz vidika potreb močne državne zajednice, ne le kot sposobne braniteljice naših eksistenčnih interesov na zunaj, temveč tudi (kot) pospeševaljice notranjega napredka, gospodarske skladnosti, socialne solidarnosti in kulturnega medsebojnega oplajanja".⁴⁵ JNS, ki je imela močne zadržke "proti pretiranostim (...) centrifugalnih sil",⁴⁶ je zato odkrito nastopala "proti izolaciji Slovenije".⁴⁷ Zanj je bilo nesprijemljivo, da bi v bodoči slovenski avtonomni enoti⁴⁸ zgradili "židovje, ki naj bi nas Slovence čim bolj 'osamosvojilo' od Hrvatov in Srbov".⁴⁹ Opozarjala je, da je "v življenjskem interesu našega slovenskega rodu, da se njegove politične, narodne in kulturne, a posebno še gospodarske zveze z ostalimi deli države in naroda ne pretrgajo in ne oslabijo, temveč uredijo tako, da se bo mogla Slovenija razvijati v polni skladnosti z ostalo Jugoslavijo".⁵⁰

(Engelbert L. Gangl): Sokolstvo in javno življenje. - O razcepu med slovenskimi Sokoli v letih 1936-1939 Zoran Polič: Vloga sokolske organizacije v zgodovini slovenskega naroda. Ljubljana 1952, str. 35-42; France Lubej-Drežče: Odločitve. Ljubljana 1980, str. 117-152; Jurij Perovšek: Oris življenja in dela Josipa Rusa. V: Josip Rus Andrej: Pričevanja in spomini : o sokolstvu, Osvobodilni fronti in novi Jugoslaviji. Ljubljana 1989, str. 13-14; Tomaž Pavlin: Razvoj sokolstva v Sloveniji med leti 1929-1941. *Doktorska disertacija*, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino. Ljubljana 2000, str. 282-327.

⁴² Jutro, XXI, 25. 4. 1940, št. 95, Po starih metodah.

⁴³ Jutro, XX, 26. 8. 1939, št. 198, Sporazum.

⁴⁴ Prav tam. JNS je namesto navajanja 'enakopravnost Slovencev, Hrvatov in Srbov' uporabljala tudi izraz "enakopravnost vseh delov našega naroda". - Jutro, XXI, 25. 4. 1940, št. 95, Po starih metodah.

⁴⁵ Jutro, XXII, 6. 2. 1941, št. 31, H govoru ministra dr. Kulovca. - Tako stališče je v znani liberalni kulturni in socialni reviji Misel in delo jasno oblikoval tudi Črtomir Nagode. Zagovarjal je "samoupravljanje po pokrajinah (kot) tisti način državne ureditve, ki upošteva v sami naravi temelječe razlike in skrbi za sintezo, pri tem pa ne vidi svojega poslanstva samo v tem, da goji in pospešuje vse, kar razdvaja in slabi državno celoto". (Dr. ing. Črtomir Nagode: Naravne osnove smotrne upravne ureditve naše države. Misel in delo, V, 1939, št. 11-12, str. 349).

⁴⁶ Jutro, XXI, 25. 4. 1940, št. 95, Po starih metodah. Prim. Načela OJNS, str. 17.

⁴⁷ Jutro, XX, 31. 10. 1939, št. 254, Nezdrava taktika; 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja.

⁴⁸ JNS v oblikovanje avtonomne slovenske enote v jugoslovanski državi ni dvomila. - Glej Jutro, XX, 31. 10. 1939, št. 254, Nezdrava taktika; 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja; 14. 11. 1939, št. 265, Nezadosten odgovor; XXI, 6. 1. 1940, št. 4, V novem letu; 18. 1. 1940, št. 13, Razčiščevanje; 10. 3. 1940, št. 58, Nekaj problemov naše domače politike.

⁴⁹ Jutro, XXI, 7. 4. 1940, št. 80, V soj jugoslovenstva! - Jutro je podobno stališče zagovarjalo že v začetku marca 1940. Takrat je zapisalo, da "nočemo biti taka samostojna Slovenija, katere se ostala država ne bi tikala in ki bi bila najbolj zadovoljna, čim bolj bi mogla živeti za sebe. Mi smo prav tako gospodarji Jugoslavije," je poudarjalo, "kakor Srbi in Hrvati, ker ta država ni pogodbeno tvorevina in ni ustanovljena na pogoje, temveč je nastala po samoodločbi celokupnega naroda kot nacionalna edinica, ki je kot taka različna od vseh drugih in enotna napram vsaki drugi. Slovenci smo s svojimi gospodarskimi, socialnimi in kulturnimi interesi, predvsem pa s prvenstvenim interesom svojega obstanka, neločljivo povezani s prilikami, razvojem in bodočnostjo ostalih delov Jugoslavije. Pri tem pa se", je opozarjalo, "na drugi strani zavedamo, da smo doprinesli velik del žrtev, da je mogla Jugoslavija nastati v današnji obliki in da so v njej i Srbi i Hrvati dosegli skoraj svoj narodno-teritorialni maksimum (mišljena je izguba Trsta, Primorske in slovenske Istre z rapalsko pogodbo 12. 11. 1920 - op. J. P.)." - Jutro, 10. 3. 1940, št. 58, Nekaj problemov naše domače politike.

⁵⁰ Jutro, XX, 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja.

Glavni poudarek JNS je bil, da notranja preureditev države ne sme vplivati na enotnost jugoslovanskega gospodarskega prostora. Ta mora biti ohranjena, da bo zagotovljena enakopravnost dela in zaslužka. To pa je mogoče le, "ko veljajo v državi enotna načela obremenitve, ko imamo ne le enotno carino, temveč so tudi

glavni predmeti kmečke in predvsem industrijske produkcije enotno otrošarinjeni, ko so glavne takse, pridobnina in poslovni davek v vsej državi enaki, (in) ko je zaposlitev delavca, obrtnika, uradnika iz kateregakoli dela države pod enakimi pogoji mogoča v vsej Jugoslaviji". V zvezi z enotnim gospodarskim prostorom je JNS opozarjala tudi na finančno-gospodarske probleme. Spraševala je, "ali naj se Slovenci ogrevamo za to, da bomo v bodoči banovini 'finančno samostojni', to se pravi, da bomo javne datjave ne le sami pobirali, temveč tudi izključno sami določali vrsto, način, višino javnih bremen na banovinskem ozemlju in poleg nas seveda enako za sebe tudi druge banovine?" Tega ni podpirala, ker "to vodi do novih odnošajev banovin napram državnim zajednici v obliki dogovorjenih prispevkov za skupne stroške, v kolikor niso pokriti z dohodki carine in monopola" in "neizogibno tudi do *strukturne preosnove* naše doslej čvrsto povezane jugoslovanske gospodarske zajednice".⁵¹ Posledica bi bila gospodarska avtarkija posameznih banovin, podprta s posebno trošarinsko in drugo davčno politiko.⁵² Položaj Slovenije v prostoru gospodarskih avtarkij bi bil posebej težak že "zaradi njene gospodarske in socialne strukture, ker bomo edina pokrajina, katere kmečka produkcija je nezadostna in kjer je obrtno-industrijska proizvodnja v mnogem merodajna za življenjski standard našega naroda".⁵³ JNS je opozarjala, da pri vprašanju finančne avtonomije, *ki je jedro vsega samoupravnega vprašanja*,⁵⁴ ne gre "za bilančno vprašanje državnih dohodkov in izdatkov iz Slovenije odnosno za Slovenijo, temveč gre za bodoči položaj naše banovine v novem finančno-gospodarskem sistemu, s katerim moramo računati. Sem spadajo problemi davka na poslovni promet, trošarinske avtonomije in sploh vprašanje, ali naj bo bodoči finančno gospodarski odnošaj banovine do državne celote zasnovan na sistemu kvote in tangente ali pa dobro premišljene razdelitve davčnih izvorov, pri čemer je seveda samo po sebi umevno, da banovine s širokim samoupravnim delokrogom in samostojnimi zakonodajnimi in administrativnimi kompetencami ne bodo mogle biti zadovoljne samo z avtonomijo glede neposrednih davkov". Načelni poudarek JNS ob tem je bil, da bo jugoslovanska "vsenarodna ideja morala skrbno zbirati in jačati sredotočne težnje našega naroda in zavest njegove solidarnosti".⁵⁵

Poleg narodnopolitičnih, kulturnih in socialnogospodarskih zadržkov, ki jih je navajala proti rahljanju vezi med Slovenijo in Jugoslavijo, je bilo za JNS zelo pomembno tudi "vprašanje, kdo bo v Sloveniji v bodoče vladal in upravljal". Poudarjala je, "da se slovensko vprašanje ne more urediti s stališča, kakor bi to najbolje prijalo temu ali onemu strankarsko političnemu interesu".⁵⁶ Poudarek se je navezoval na tedanje idejnopolitično razmere, saj liberalcem ni bilo vseeno, če bi

⁵¹ Jutro, XX, 14. 11. 1939, št. 265, Nezdosten odgovor.

⁵² Prav tam.

⁵³ Jutro, XX, 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja.

⁵⁴ Jutro, XX, 14. 11. 1939, št. 265, Nezdosten odgovor.

⁵⁵ Jutro, XX, 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja.

⁵⁶ Jutro, XX, 31. 10. 1939, št. 254, Nezdrava taktika. Prim. Jutro, XX, 8. 11. 1939, št. 260, Nič slepomišenja; XXII, 11. 2. 1941, št. 35, Smernice nacionalne politike v Sloveniji.

najmočnejša slovenska politična sila, JRZ, v avtonomni Sloveniji dobila vso oblast, JNS pa ne bi imela možnosti, da bi politično oporo iskala v širšem jugoslovanskem prostoru. Vzpostavitev slovenske banovine zato ne bi smeli prilagoditi "posebnim strankarskim potrebam (JRZ - op. J. P.)".⁵⁷ Idejno in politično nasprotovanje JRZ je bilo med liberalci tako močno zakoreninjeno, da je bila zanje "tudi notranja ureditev Slovenije (...) vprašanje, ki ni samo slovensko. Skupaj s Srbi in Hrvati hočemo," je poudarilo Jutro, "da tudi naši banovini zagotovimo jamstva za svoboden razvoj duhovnih in političnih sil v naši ožji domovini in postavimo neporušne barjere spekulacijam na uvedbo totalitarne ali drugače enostranskega sistema v bodoči slovenski avtonomiji".⁵⁸ Končni poudarek JNS pa je bil, da se v "naprednih" (liberalnih) vrstah "vedno bolj uveljavlja odločna volja za veliko napredno skupnostjo",⁵⁹ ki je "edina garancija, da bodoča banovina Slovenija ne bo torišče raznih eksperimentov in domačija strastnih medsebojnih sovraštev, temveč domovina svobodno napredujočega naroda, ki je čvrsto odločen, ostati neporušno povezan v *bratstvu in edinstvu* (podčrtal J. P.) z jugoslovensko celoto".⁶⁰

Idejnopolični razlogi, s katerimi je JNS podkrepila svoje zadržke proti oblikovanju slovenske banovine, ki bi imela zaseben državnopravni položaj v jugoslovanski državi, so potrdili, da liberalna politika do konca prve Jugoslavije v svojem bistvu ni zapustila programa jugoslovanskega unitarizma. Ob tem, ko je načelno podpirala oblikovanje "*najširših samouprav, ki bodo dale posameznim banovinam, med njimi tudi slovenski, možnost samoraslega materialnega in duhovnega razmaha*",⁶¹ ni pojasnila, kakšen naj bi bil obseg njihovih zakonodajnih in upravnih pristojnosti. Glede na pristojnosti, ki jih je že imela Banovina Hrvaška in ki bi jih po uredbi o razširitvi predpisov za hrvaško banovino na druge banovine imela tudi Slovenija, pa lahko ugotovimo, da je na gospodarsko-finančnem področju zagovarjala njihovo skrčenje. Temelječ na ideji jugoslovanskega nacionalnega integralizma, enotnega gospodarskega prostora in "višjega državnega in nacionalnega stališča",⁶² bi JNS očitno soglašala s kompromisno rešitvijo, ko bi uvedbo (omejenih) pokrajinskih avtonomij pogojevala močna povezovalna vloga jugoslovanske države. JNS je torej na vprašanje slovenske banovine gledala z vidika čim večjega ohranjanja unitarističnega načela, to pa je bilo merilo, pri katerem je v letih 1939-1941 vztrajala tudi v ocenjevanju drugih vprašanj slovenskega idejnopolitičnega, narodnokulturnega in socialnogospodarskega razvoja.

⁵⁷ Jutro, XX, 26. 11. 1939, št. 276, Volitve v ospredju.

⁵⁸ Jutro XXI, 10. 3. 1940, št. 58, Nekaj problemov naše domače politike.

⁵⁹ Prav tam. - O akciji za strnitev vseh "naprednih" sil na Slovenskem leta 1940 in v prvih mesecih leta 1941 glej Vidovič-Miklavčič, Mladina med nacionalizmom in katolicizmom, str. 224-233.

⁶⁰ Jutro, XXI, 10. 3. 1940, št. 58, Nekaj problemov naše domače politike.

⁶¹ Jutro, XXII, 11. 2. 1941, št. 35, Smernice nacionalne politike v Sloveniji.

⁶² Jutro, XXI, 25. 4. 1940, št. 95, Po starih metodah. Prim. Jutro, XXII, 1. 1. 1941, št. 1, Novo leto.

Jurij Perovšek

THE YUGOSLAV NATIONAL PARTY AND THE QUESTION OF SLOVENE BANOVINA
(1939-1941)

S u m m a r y

The establishment of *Banovina Hrvatska* (Banovina Croatia) on 26 August 1939, which enjoyed a special legal status within the framework of the Kingdom of Yugoslavia, possessing even certain attributes of statehood, gave rise to expectations among Slovenes that, following the Croatian model, a special Slovene banovina would be established. These expectations were most pronounced in the camp of the Catholic orientated Slovene People's Party (SPP), the strongest political party in Slovenia at the time and the leading pro-autonomy activist in the Kingdom of Yugoslavia. The SPP had been integrated in the all-national Yugoslav Radical Union (YRU) since 1935. The SPP (YRU) derived such expectations from a decree issued by the Royal Regency on 26 August 1939, which envisaged a possibility of extending to other banovinas the competence enjoyed by the Banovina Croatia. On 14 September 1939, the Yugoslav government set up a special committee with a task of drafting the legislation for the establishment of a special Banovina Slovenia. On this basis, rapid preparations for its establishment began in Slovenia under the SPP (YRU) leadership.

The Yugoslav National Party (YNP), in which the Slovene unitarian and centralist orientated liberal politicians were organised during the 1930s, adapted to the new circumstances created by the establishment of the Banovina Croatia in order to avoid being politically side-tracked and to preserve the best possible position in its struggle against the pro-autonomy orientated SPP (YRU). It welcomed the establishment of the Banovina Croatia and, in principle, agreed with the establishment of a special Slovene banovina. At the same time it pursued the "fundamental idea of our State, namely, that of Yugoslavia" and pointed out that it was "in the vital interest of our Slovene nation, not to break or weaken its political, national, cultural and especially economic links with other parts of the country, but to arrange them in a manner that would allow Slovenia to develop in full harmony with the rest of Yugoslavia." The YNP also insisted on the principle of Yugoslav national unity. It particularly warned that it was not irrelevant who was going to govern Slovenia in the future. This warning reflected the widespread concern among the Liberals that, in an autonomous Slovenia, the YNU would have full power, while the YNP would be unable to seek political support in a wider Yugoslav area.

The reservations with which the YNP viewed the establishment of a special Slovene banovina proved that, in its essence, Slovene liberal politics had not abandoned the programme of Yugoslav unitarianism until the end of the Kingdom of Yugoslavia. While supporting, in principle, the establishment of "the widest forms of self-management which would give individual banovinas, including the Slovene, the possibility of an independent material and spiritual development", it failed to elaborate the scope of their legislative and administrative competence.

The YNP, which based its policy upon the idea of Yugoslav national integration, a single economic market and a "higher national and ethnic level", would only accept a compromise solution whereby (limited) provincial autonomy was conditioned by a strong unifying role of the Yugoslav state. The YNP dealt with the question of a Slovene banovina from the position of preserving, as far as possible, the principle of unitarism. This was the criterion on which it also insisted with regards to other issues concerning Slovene national, cultural, social and economic development between 1939 and 1941.

